

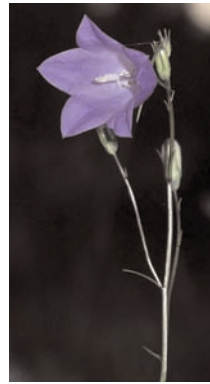
gång häckat. Vi får hoppas att dess trumningar åter kan höras här i framtiden.

Vid Rockarp och Marek har man en fantastisk vy över Sommen och landskapet med alla stenmurar och -rösen som visar att bygden har odlats länge. Hagmarken vid Rockarp hör till de finaste i Ydre med en enastående mångfald av betes- och slåttergynnade växter.

Ett av de vackraste och mest värdefulla ekområdena ligger vid Sommens strand öster om Ekäng. Här står många gamla ekar, en del ihåliga och fyllda med mulm, och som hyser en rad av hotade lavar och insekter.

Några hundra meter längre upp på uddens östra sida står en riktigt gammal jättetall alldeles intill

Sänna hagmark tidigt om våren.

Blåklocka

stranden. Med sina 370 cm i omkrets är den tillsammans med en tall vid Olstorp grövst i Ydre. Under mer än 300 år har tallen stått här vid Sommen – tänk om den kunde berätta sin historia...!

14. Sunds naturreservat

Vid Sund finns en av Ydres vackraste och värdefullaste ekhagar med en mängd gammalekar som hyser många hotade arter.

Sunds naturreservat ligger vackert, på ömse sidor om väg 131, med utsikt över kyrkbyn nedan och Sundsjöarna med skogslandskapet som bakgrund i öster.

Reservatet består av vackra hagmarker med en mängd gamla ekar som utgör hemvist för ett stort antal arter av främst insekter och lavar, knutna till de åldersstigna träden. Mer än tjugo rödlistade, det vill säga hotade, arter är funna i hagen. Många ekar är rötade inuti och fyllda med mulm, ett mjöl av dött trä, som till exempel den ovanliga men för naturtypen karaktäristiska läderbaggen, är beroende av.

Med luppen framför ögat kan du gå nära de grovbarkiga stammarna och betrakta krävande lavar som brun blekspik och gul dropplav.

Vid vandringen bland ekarna kan du också betrakta markens flora som innefattar ett flertal växter som gynnas av att området betas – slåttergubbe, revfibbla och svinrot är några exempel.

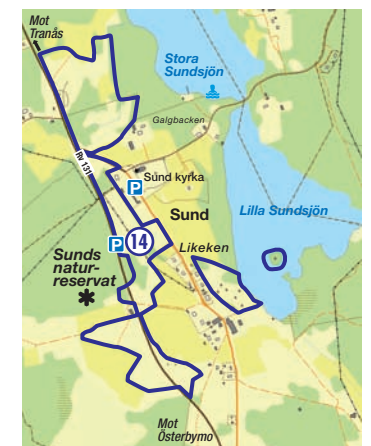
Intill vägen som går mellan gårdarna i byn står en magnifik gammal jätteek som benämns "likeken". Trädet är klassat som

Reservatet ligger vackert ovan Sunds kyrka.

naturminne och har fått sitt namn av att begravningsföljen förr stannade till vid den och inväntade ringningen från kyrkan nedanför. Den gamla eken är nära nio meter i omkrets och i en av dess håligheter har fladderfödd sin hemvist.

Efter promenaden bland kossorna i ekhagen kan du in ta din matsäck vid den iordningställda rastplatsen mitt emot kyrkan.

De blomsterprydda gravhögarna ligger spridda i den vackra hagmarken.

15. Graby

Graby hyser traktens största gravfält i vacker hagmark med rik betesflora.

Vid Graby ligger ett för trakten stort gravfält som härrör från yngre järnådern.

Här ligger 125 gravkullar utspridda i en betesmark som delvis är bevuxen med tallskog, delvis har stora öppna ytor och ett område som är glest bevuxet med vackra hagmarksbjörkar.

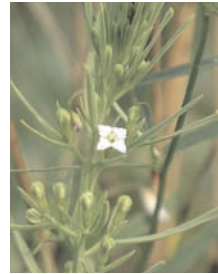
Gravfältets läge tyder på att de väl-dränerade jordarna kring Graby har en lång historia som odlad jordbruksmark.

Här kan du ströva omkring i lättgången terräng och njuta av den artrika flora av betesgynnade växter som trivs i den relativt torra hagen.

Bland backnejlika, solvända och backsippa växer den sällsynta och spåda spindelörtens som kan vara svår att upptäcka.

Aurora-fjäril

Man får titta noga för att få syn på spindelörtens vita små blommor.

16. Skams gator och Seloberg

I ravinen står en vildvuxen naturskog och från berget ovan har man en vacker utsikt över Sunds kyrkby med omnejd.

Ravinen Skams gator har en intressant geologisk historia. Norr här om låg efter istiden en sjö som tappades ur genom sprickdalen. På kort tid sänktes vattennivån cirka 40 meter. Allt finmaterial spolades bort och kvar ligger bara större block som vattenmassorna inte rädde på.

Din vandring längs dalen är stundom lite besvärlig då det bitvis finns större anhopningar av block medan det på andra ställen är blött eller ligger döda träd i vägen. Stövlar rekommenderas starkt. I botten rinner en bäck genom en nästan opåverkad grandominerad skog med inslag av al, björk och lind. På granarna ser du gammalgranlav och på liggande döda träd växer vedticka som trivs i fuktig och skuggig miljö.

De otaliga blocken är täckta av mossa. Här växer mörk husmossa, skuggsprötmossa och västlig hakmossa som är vanlig i det regniga sydvästra Sverige, men här bara växer på skuggiga lokaler. Längs bäcken kan du se dvärghäxört, gullpudra och strutbräken. Bitvis är dalen nästan täckt med ormbunkar, mest majbräken.

Lodytorna som kantar sprickdalen utgör med skugga och sippande vatten en miljö lämpad för en mångfald av mossarter. Ravinen

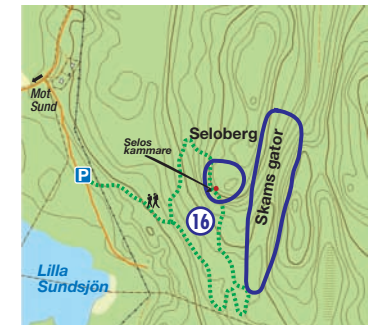
Naturskog

när du via markerad stig från skogsvägen i väster. När du går mot "rättarplats" korsar du bäcken som kommer från Skams Gator.

På Seloberg, ovan dalens västra sida, står en vacker hällmarkstallskog i skarp kontrast till naturtypen nedanför. Här uppe kan du njuta av en vacker utsikt över Sund med omgivande skogslandskap och även titta på stortjuven Selos kammare.

Skogsfräken

17. Bulsjöån med Sunds bruk

På sin väg från Östra Lägern till utloppet i Sommen vid Visskvarn, tar sig Bulsjöån delvis fram genom stora myrmarker med rik flora och fågelfauna.

På andra ställen forsar ån fram över grund stenbotten. Längs stränderna står bitvis tämligen orörda strandskogar, såväl löv som barr, vilka hyser en rik mångfald av mossor, lavar och kärlväxter. Skogarna förstärker åns höga naturvärde även genom att erbjuda lämpliga häckningsplatser för fåglar som söker föda längs vattendraget.

Uttern, som har ökat i syd-Sverige på senare år, lever sitt liv i Bulsjöån och mellan Broby och Forsnäs har du god chans att få dess rutschkanor i backarnas snö under vintern.

Längs de blöta stränderna växer

Fackelblomster

en rik våtmarksflora. Fackelblomster, strandlysing och gul svärdslilja är riktiga färglickar i myrlandskapet.

Vid Sunds bruk är Bulsjöån lätt-tillgänglig, här står en hyttruin och platsen är ett populärt utflyktsmål. Ån forsar här fram över grund naturlig stenbotten, kanske kan du få syn på en öring där den lurar på föda i lugnvattnet bakom en sten.

Bitvis är det svårt att ta sig fram utmed ån utan kanot.

Jungfrulin

En kvarnsten utgör kulturhistoriskt minne vid Sunds bruk.

Mitt framför ruinen är det öppet, annars står här ädellövskogar som hyser en värdefull kryptogamflora. Längs stranden kan du se en intressant kärlväxtflora med arter som till exempel besksöta, en potatissläkting, och fackelblomster.

Har du riktig tur kan du få syn på den lilla färgglada fågeln kungsfiskare där den sitter på en gren och spanar efter småfisk.

Foto Kate Meurling

18. Ukreda

Alldeles vid Österbymo finns denna vackra hage med riktigt gamla ekar och en intressant flora.

På gångavstånd från Österbymo hittar du denna vackra hagmark, alldeles söder om Ydregården och intill väg 131. I hagen står gamla, delvis ihåliga, ekar med grov bark. På de gamla träden kan du se hjälmbrosklav, gul dropplav och blyertslav, för att nämna något ur den rika lavflora som de gamla stammarna hyser. Vid trädbaser kan du se oxtungsvamp och högre upp växer blekticka.

I fältskiktet kan du botanisera bland betesgynnade växter som backnejlika och ängsskallra.

Uppe vid Ydregården finns servering, boulebana och minigolfbana, härifrån kan du betrakta Österbymo och skogslandskapet söder om centralorten från ovan. Vid lands-

Foto Kate Meurling

vägen står en stor, vacker ek och breder ut sin vida krona, en sevärdhet i sig som utgör en vacker förgrund till samhället nedanför när man närmar sig från norr.

19. Blekstorp – Skavarp

Blekstorps och Skavarps välskötta och artrika hagmarker ligger vackert belägna på en höjd med magnifik vy över omgivande landskap.

På höjden nordost om Västra Lägern ligger Blekstorps och Skavarps värdefulla odlingslandskap, ålderdomligt präglad, med slåtterytor, smååkrar och hagmarker. Hagarna är glest bevuxna med björk, al, rönn, ask och apel. På vidkroniga ekar och på hamlad alm trivs sällsynta lavar som parasitsotlav och almlav. Säkert utgör de gamla träden också hem för flera hotade insekter.

Den finaste floran finner du på toppen och i hagmarken som sluttar mot väster. Här växer ett stort utbud av arter som har anpassats till denna typ av marker där man i långa tider har skötts med lie och kreatur.

Här kan du bekanta dig med slåttergubbe, solvända, jungfrulin och andra skönheter. Vid ett fuktigare parti växer smörbollor med sina runda gula blommor bland den annars dominerande älgörten.

Vid den gamla oxeln kan man skönja odlingterrasserna.

Intill står en trädgårdsgård, tillverkad på gammalt vis, som tillsammans med vällagda odlingsrösen runt om i markerna förstärker skönheten hos detta vackra kulturlandskap.

I södra delen finns ett fantasitiskt vackert terrasserat område som nu är bevuxet med grova ekar, här har det tidigare varit små åkertegar på terrasserna. Öster om betesmarkerna kan du se en mäktig tall några meter in i skogen, över en meter i diameter, som har stått här länge och ser ut att kunna trivas i ännu många år.

Från höjden har du en milsviid vy över Västra Lägerns vatten och de småländska skogarna mot horisonten i väster.

20. Brantefall

Ett av Ydres populäraste utflyktsmål.

Brantefall saknar motsvarighet i Östergötland och är lättillgängligt med bilväg ända fram.

Här rinner bäcken, efter att ha passerat en damm, på bred front över en slipad, välvd berghäll. Bästa tiden för besök är på våren eller andra perioder med högvatten. Då forsar vattnet vilt fram här, medan det under torrperioder strilar sakta över den till synes mjuka hällen.

Nedan fallet meandrar bäcken genom en alsumpskog med inslag av ask. På träden växer arter som skriftlav och markfloran är rik med ormbunkar som dominerande arter. Här är det väldigt blött och inte lika lättåtkomligt som fallet.

Här börjar vattnets väg utför branten.

Gölen ligger skyddad av skog.

21. Lillängsgölen

En intressant fågelsjö med bland annat en av Sveriges största förekomster av svarthakedopping.

Lillängsgölen är en av Ydres finaste fågelsjöar. I fågeltornet vid sjöns östra del, som nås via åkern närmast sjön, sitter du på första parkett när du studerar det sjudande fågellivet som på våren ger hopp om en ljusare årstid.

Här kan du betrakta en av Sveriges största, kanske den största, population av svarthakedopping bland en mängd andra sjöfåglar.

Sjön omges av fuktiga skogsmarker och kärr vilket stärker de ornitologiska värdena genom att även attrahera en mängd andra fågelarter som till exempel vadarfåglar.

Kniporna är först på plats.

Norra Vi.

22. Kälemåla knapp

Från höjden vid Kälemålen bjuds en vacker utsikt och i de vildvuxna sluttningarna nedan är artrikedomen stor.

På vägen upp till utsikten kan du stanna till vid pestkyrkogården intill Högmålen. Här fick gårdens folk lov att begrava sina anhöriga vid den stora pesten 1710–1713.

Uppkommen till utsikten, som ligger alldeles intill parkeringen, kan du låta dig hänföras av utsikten över Norra Vi kyrkby och sydligaste delen av Sommen – Norra Vifjärden. Från denna höga plats kan du betrakta milsvida skogar

och bergväggarna som stupar rakt ner i Sommens vatten på östra sidan av viken. Vackrast är det här på senare delen av dagen då solen lyser upp landskapet nedanför utan att blända.

Här finns bänkar och bord där du sitter bra medan du njuter av Norra Vis vackra omgivningar.

I branter och sluttningar öster och söder om utsikten ligger ett mycket värdefullt stort lövområde. Här utgörs trädsiktet till stor del av ädla lövträd som ek, alm och lind. Under träden växer mängder med hassel och andra buskar. På gamla träd, block och död ved återfinns en mycket rik lav-, svamp- och mossflora, kärlväxtfloran är rik på lundväxter som sårlåka, vårärt och trolldruva.

Områdets fauna är rik. I den lägre återfinns kräsna insekter och i den högre finns ett värdefullt fågelliv, främst märks nog skogens alla hackspettar.

Trots att skogen bitvis kan vara lite besvärlig att ta sig fram i är en promenad här väl värt mödan då du kommer att få se exempel på synnerligen rik biologisk mångfald.

23. Östersjöns naturskog

I branten intill vägen står en grandominerad naturskog som med sin artrikedom hyser höga naturvärden.

I en östvärd brant alldeles intill väg 134 står en naturskog med höga naturvärden. Den vildvuxna skogen domineras av gamla granar på vilkas stammar gammelgranlav växer. En hel del gammal asp finner du här också. På många av dem växer aspticka som skvallrar om att träden är rötade och lämpliga för hackspettar och andra hålhäckande fåglar. Några av de grövsta asparna hyser den storvuxna lunglaven som är beroende av gamla lövträd.

Skogen är ganska besvärlig att ta sig fram i då det är blockigt och brant. Dessutom ligger det många döda träd i vägen. Men du går smidigare nedanför branten varifrån överblicken är god. Utmed en liten bäck som rinner nerför slän-

ten växer gullpudra och strandklo. Här står också en grupp lindar.

Blocken är beväxna med fällmossa och andra mossor. Mellan dem kan du hitta ett flertal buskarter som getapel, oxbär, skogstry och tibast. I fältsiktet hittar du bland annat trolldruva och vårärt.

På ett område växer ovanligt grova och gamla tallar, säkert runt 200 år, och på dessa kan du se både talticka och bohål.

Södra delen av området utgörs av en igenvuxen inägomark, under hassel och körsbärsträd kan du betrakta en fin lundflora med blåsippa, nattviol och underviol.

Mellan branten och vägen ligger en sumpskog som påverkas av källor, vid dessa växer bäckbräsma, skärmstarr och den ovanliga dunmossan. I trädsiktet hittar du al, björk och gran. Här får du vara försiktig då det bitvis är riktigt sankt.

